

1 SEPTEMBER: OOK VOOR GENEESHEREN STARTDAG VAN DE NIEUWE WET OP DE BEWINDVOERING:

WAT VERANDERT (NIET)?

INLEIDEND: DE GROTE WIJZIGINGEN

Zowel huisartsen als geneesheer-specialisten zijn sinds de wet op de voorlopige bewindvoering van 1991¹ team players met justitie - of zo werd dat toch verwacht. Dat bleek niet altijd een eenvoudig verhaal, net zoals ook in die andere wet van dat tweeluik: de Collocatiewet van 1990².

In beide wetgevingen wordt van medici verlangd dat zij min of meer uitgebreid medisch rapporteren aan de vrederechter.

Afhankelijk van de wet die moet toegepast worden, en de mogelijke situaties binnen die wet, heeft dat ook gevolgen in verband met (on-)mogelijkheid van bepaalde geneesheren om op te treden, en het type van medische rapportering dat van hen verwacht wordt.

Daarenboven bleven echter sinds 1991 ook een hele reeks andere beschermende statuten naast elkaar bestaan. Daarin komt op 1 september 2014 verandering³.

Vier essentiële wijzigingen veranderen de bewindvoering compleet:

- de diverse beschermingsregimes (voorlopige bewindvoering, verlengde minderjarigheid, onbekwaamverklaring, verkwisting) worden samengevoegd onder **één globaal systeem**.
- gerechtelijke bescherming wordt niet enkel voor vermogensrechtelijke aspecten mogelijk, maar **ook voor de persoon**: verblijfskeuze, persoonlijke verzorging, patiëntenrechten...
- de rechtsbescherming '**op maat**' wordt verbeterd om alle ingrepen proportioneel te houden.
- de rechtsbescherming wordt **ook buiten de rechtbank** om georganiseerd via de 'lastgeving', een soort volmacht. Ikzelf noem het liever een '**plaatsvertrouwing**': het contract waarbij iemand de toekomstige rechtsbescherming over zichzelf toevertrouwt aan iemand anders, binnen of buiten familieverband.

Jan Nolf

Hierna overlopen we kort de nieuwe beschermings-systemen voor de meerderjarige kwetsbare personen: dus bv. mensen met een handicap, hetzij een ongeval of ziekte, hetzij dementerend.

Terloops: de nieuwe regeling is ook bijzonder belangrijk voor wie aan **vermogensplanning** wil doen.

Daarna overlopen we specifiek welke medische attesteringen mogen uitgevoerd worden (of niet) binnen het nieuwe wettelijk kader (en we herinneren ook aan de verschillen met de medische verklaringen binnen het kader van de collocatiewet).

DE FILOSOFIE VAN DE NIEUWE WET BEWINDVOERING

Op basis van aanbevelingen van de Raad van Europa en de Verenigde Naties wordt voor een '*mainstreaming*'-benadering gekozen. Het doel is te streven naar een beleid dat mensen met een handicap maximaal integreert in de 'normale' samenleving in plaats van hen te segregeren, al is dat voor hun "bestwil".

Dat uitgangspunt vindt zijn toepassing in twee uitdrukkelijk gehanteerde principes:

- de '**subsidiariteit**': de beschermingsmaatregel wordt enkel genomen indien dit "noodzakelijk" is omdat de bestaande wettelijke of buitengerechtelijke beschermingsmaatregels niet volstaan.

¹ Wet van 18 juli 1991, BS 26 juli 1991

² Wet van 26 juni 1990, BS 27 juli 1990

³ Ingevolge de wet van 17 maart 2013, BS 14 juni 2013, ondertussen gewijzigd door Programmawet Justitie 25 april 2014, BS 14 mei 2014 en Coordinatiewet Justitie 8 mei 2014, BS 15 mei 2014.

- de ‘**proportionaliteit**’: gerechtelijke bescherming maar ingevuld “*in de mate dat dit nodig is*”. Zo blijft ook de buitengerechtelijke bescherming (de ‘lastgeving’) van toepassing in de mate dat dit verenigbaar is met de gerechtelijke maatregel. Zowel inzake de beschermingsmaatregelen inzake de persoon als de goederen wordt gekozen voor de minst ingrijpende vorm⁴.

HET MENU VAN DE NIEUWE WET BEWINDVOERING

In de cahier-versie voor niet-juristen van ‘Kwetsbaren in het nieuwe recht’⁵ wordt de filosofie van de nieuwe wet uitgelegd in een ongewone structuur: de vorm van een menu. Dat stemt immers overeen met de filosofie van de wet: gepersonaliseerde rechtsbescherming ‘à la carte’.

In de nieuwe wet kan gekozen worden tussen de ‘light’ versie van het voorgerecht en de ‘full option’ met het hoofdgerecht. U kunt zelfs op voorhand ‘reserveren’ en het menu zelf bepalen. In het boek wordt u ook gewaarschuwd voor de rekening en de koppijn achteraf: kosten en verantwoordelijkheden.

HET VOORGERECHT: DE BUITENGERECHTELIJKE BESCHERMING

Hier komt in principe nooit een rechter aan te pas: alles wordt in vertrouwen tussen de betrokkenen geregeld (ook met de risico’s van dien). Zo wordt het voorgerecht dan **een volwaardig ‘gerecht light’, zelf bekookst zonder pottenkijkers**. Die buitengerechtelijke bescherming wordt geregeld via de ‘**lastgeving**’⁶ en betreft enkel materiële zaken⁷.

U kan dat vereenvoudigd begrijpen als een soort ‘volmacht’. Wie die volmacht geeft is dan de ‘lastgever’ en wie die volmacht krijgt is de ‘lasthebber’ - jammerlijk juridisch jargon dat ten onrechte aan last, overlast en GAS-boetes doet denken.

De opdrachtgever (‘de lastgever’) kiest het helemaal ‘**à la carte**’ volgens specifieke wensen, familiale omstandigheden en financiële belangen.

BESCHERMING MET OF ZONDER RECHTER
HET NIEUWE MENU À LA CARTE
VANAF 1 SEPTEMBER* 2014

JAN NOLF
ERE-VREDERECHTER

Weliswaar kan **later overgeschakeld worden op de gerechtelijke bescherming**: dat wordt dan het hoofdgerecht, maar dat is geen must, enkel een mogelijkheid.

Het is belangrijk te noteren dat dergelijk contract per definitie maar kan gesloten worden tussen personen die gezond zijn van geest, dus ‘**wilsbekwaam**’. Wanneer iemand bijgevolg in feite niet meer in staat is zijn belangen behoorlijk waar te nemen (zelfs zonder dat er een gerechtelijke beslissing daaromtrent bestaat), is dergelijke organisatie van buitengerechtelijke bescherming straks niet meer mogelijk: dan biedt enkel de ‘bewindvoering’ (dus de gerechtelijke bescherming) een uitweg.

Wie via de ‘lastgeving’ aan vermogensplanning wil doen, moet dat dus op tijd voorbereiden.

⁴ Dus bijstand in plaats van vertegenwoordiging, waarbij dan alle beslissingen door de bewindvoerder zelf genomen worden.

⁵ J. Nolf, ‘Kwetsbaren in het nieuwe recht, Bescherming met of zonder rechter. Het nieuwe menu à la carte vanaf 1 september 2014’ (UGA 2014, 90 blzn, €20)

⁶ Dit is een al lang bestaande rechtsfiguur uit het Burgerlijk Wetboek (art. 1984 e.v. BW). Daar wordt het gedefinieerd als “een handeling waarbij een persoon aan een ander de macht geeft om iets voor de lastgever en in zijn naam te doen”.

⁷ In tegenstelling tot de gerechtelijke bescherming via de nieuwe bewindvoering, die nu ook de persoon kan betreffen (verblijfskeuze, patiëntenrechten...).

HOE WORDT DIE BUITENGERECHTELIJKE BESCHERMING CONCREET GEORGANISEERD?

De lastgeving vergt **een document**. In de regel kan de lastgeving omschreven worden in een 'onderhandse akte', dus een niet-formalistisch (geschreven, getypt of gedrukt) document - dus zelfs een brief - door de lastgever ondertekend.

Evenwel is een notarieel document noodzakelijk wanneer de lastgeving ook de bevoegdheid vermeldt om schenkingen te doen of een huwelijkscontract te wijzigen: dat is bijzonder belangrijk in het kader van vermogensplanning.

De buitengerechtelijke bescherming treedt in werking volgens de principes die de lastgever zelf bepaalt, en zonder dat een rechter tussenkomt.

Echter is daar door de wet **één formele voorwaarde** aan verbonden: **registratie**. De lastgeving dient inderdaad eerst geregistreerd te worden. Dat gebeurt in een speciaal register (te vergelijken met dit voor testamenten) door tussenkomst van het vredegerecht of een notaris.

De buitengerechtelijke bescherming kan gewijzigd en beëindigd worden volgens wettelijk bepaalde voorwaarden. Een lastgever kan bv. de opdracht beperken of uitbreiden, of lasthebbers ontslaan. Die laatsten kunnen uiteraard ook zelf ontslag nemen. Ook al die wijzigingen moeten opnieuw geregistreerd worden.

De akte van lastgeving moet uiteraard de lasthebber(s) aanwijzen, hun bevoegdheden, de wijze waarop zij onderling zullen functioneren, en de principes die zij daarbij zullen moeten naleven. Dat moet allemaal ingevuld worden volgens de concrete familiale belangen, overeenkomstig de wens van de lasthebber zelf.

Ook een 'vertrouwenspersoon' kan aangesteld worden: die kan dan optreden als bemiddelaar, 'go-between', of klokkenluider: een tip om met stip aan te vinken.

WANNEER TREEDT DIE BUITEN- GERECHTELIJKE BESCHERMING IN WERKING?

Dat wordt bepaald door de akte van lastgeving zelf. Meestal zal voor een 'uitgestelde inwerkingtreding' met

onbepaalde datum gekozen worden. Als kanteldatum kan bv. de (gedeeltelijke) wilsonbekwaamheid vermeld worden.

De vraag is dan hoe die vastgesteld moet worden om de buitengerechtelijke bescherming effectief te laten opstarten. Ook dat moet uitdrukkelijk voorzien worden, want de wet zelf bepaalt daarover niets.

Mogelijkheden zijn: verklaring van een vertrouwensarts, deskundig verslag van geneesheer-specialisten...

Ook dan is er door de wet (mits registratie) in principe geen enkele rechterlijke tussenkomst voorzien: de uitzonderingen daarop gelden enkel in geval van twijfel (wat we de "dienstbelprocedure" noemen) of conflict (de zgn. "alarmbelprocedure").

In principe is het de lasthebber zelf die bv. over de wilsonbekwaamheid oordeelt als startpunt voor de inwerkingtreding van de lastgeving.

WANNEER KAN ER TOCH GERECHTELIJK INGEGREPEN WORDEN BIJ DE BUITEN- GERECHTELIJKE RECHTSBESCHERMING?

Het systeem is niet zonder risico, net omwille van de afgeschermdde, intieme regeling - een soort geprivatiseerde bewindvoering. Immers kan ook in de familiale kring het vertrouwen teloor gaan en kunnen problemen opduiken.

De 'dienstbelprocedure' en de 'alarmbelprocedure' bieden hier elk een antwoord op. **De vrederechter wordt dan eventjes (of definitief) de pottenkijker.**

De "dienstbelprocedure"

Bij twijfel of juridische problemen kan de vrederechter gevraagd worden een 'bevel tot uitvoering' van de lastgeving uit te spreken. Let wel: het optreden van de vrederechter is dus **facultatief en geenszins verplicht**⁸. De vrederechter kan bij die gelegenheid de lastgeving ook verfijnen of preciseren: hij kan een gerechtelijke beschermingsmaatregel bevelen die de lastgeving geheel of gedeeltelijk beëindigt, of daar bovenop komt.

De "alarmbelprocedure"

Bij gevaar voor de belangen van de 'lastgever'⁹ kan de vrederechter geheel of gedeeltelijk een einde maken aan de lastgeving en die geheel of gedeeltelijk vervangen door een gerechtelijke beschermingsmaatregel.

⁸ De juridische commentaar die het tegendeel stelde was evident onjuist en werd ten overvloede tegengesproken door de toelichting bij de wetsoptimalisatie. Niettemin zal zij op dat punt nog lang nodeloze verwarring blijven zaaien.

⁹ Ook hier te herhalen: dat ongepast juridisch vocabularium bedoelt de 'volmachtgever'.

**HET HOOFDGERECHT: DE RECHTS-
BESCHERMING VIA DE VREDERECHTER,
DUS DE NIEUWE BEWINDVOERING**

Afzonderlijke bewindvoerders kunnen aangesteld worden voor de persoon enerzijds (19 verschillende onderwerpen van onbekwaamheid) en voor de goederen anderzijds (17 mogelijke onderwerpen). Voor de goederen kunnen **meerdere** bewindvoerders worden aangesteld, maar voor de persoon, slechts één enkele (tenzij in het geval van de beide ouders).

De ‘verklaring van voorkeur’ wordt ook mogelijk voor de **vertrouwenspersoon** (vroeger enkel voor de bewindvoerder). Diens rol wordt meer benadrukt, ook als ‘klokkenluider’. Ook het ‘sociaal netwerk’ wordt nu in de procedure betrokken want dit moet ook in het verzoekschrift vermeld worden. Ook de huisarts hoort daar o.i. bij.

Zoals voorheen is een ‘omstandige geneeskundige verklaring’ nodig. Eén uitzondering daarbij is het geval van ‘verkwisters’, net omdat het globaal systeem nu ook hun bescherming voorziet. Verkwisting kan het gevolg zijn van een medische aandoening (bv. bipolaire stoornissen, of zgn. ‘borderline’), maar dat hoeft niet. In dat laatste geval volstaat het dus het aberrant uitgavenpatroon te bewijzen, buiten enige medisch attest om.

De “proportionele bewindvoering” zal in één geval buiten spel gezet worden. Immers voorziet de wet dat een koninklijk besluit gemaakt zal worden voor een specifiek medisch standaardformulier¹⁰. De daarin vermelde gezondheidstoestanden houden een vermoeden in dat de bewindvoering over de goederen volledig moet zijn op alle 17 punten van mogelijke onbekwaamheid omtrent materiële zaken én enkel via vertegenwoordiging¹¹.

In dat geval kan de vrederechter dus meteen voor een volledige onbekwaamheid van de patiënt over diens goederen opteren. Wel blijft de vrederechter in principe over een juridische bevoegdheid tot toetsing beschikken, en kan hij ook extra medisch advies vragen (net zoals in de gevallen dat geen medische verklaring bekomen wordt).

BELANGRIJK VOOR DE MEDISCHE RAPPORTERING: NOG EVEN HERINNEREN AAN HET VERSCHIL MET DE COLLOCATIEWET.

Net omdat de oorspronkelijke wet op de voorlopige bewindvoering en de Collocatiewet deels copy/paste van elkaar waren, blijft vaak verwarring tussen beide voorhanden, en in het bijzonder in verband met de medische tussenkomsten daarin.

Daarom herinneren we ook aan het fundamenteel verschil tussen de twee proceduretypes, die nochtans beide louter burgerlijke procedures voor de vrederechter betreffen.

In de Collocatiewet wordt de bescherming van (ook) de maatschappij inzake collocatie van gevaarlijke geesteszieken geregeld via een gedwongen opname die meteen ook vrijheidsberoving betekent. **De bewindvoering daarentegen** beoogt enkel de betrokkene zelf te beschermen, bestrijkt een veel breder terrein dan de (daarenboven gevaarlijke) geesteszieken en beperkt enkel de juridische handelingsbekwaamheid.

Net omwille van dit fundamenteel verschil is het normaal dat de lat voor een medische tussenkomst in de Collocatiewet kwalitatief hoger gelegd wordt dan in de bewindvoering¹⁴. Daarenboven is er nog een verschil te maken binnen de 2 mogelijke types van collocatieprocedures zelf.

De ‘gewone’¹² collocatieprocedure verloopt onmiddellijk bij de vrederechter (van de verblijfplaats van de betrokkene), in tegenstelling tot de **dringende¹³ collocatieprocedure** die in een eerste fase via het parket verloopt, en slechts vervolgens door de vrederechter (bevoegd voor het kanton van de gesloten instelling).

Binnen het kader van de niet-dringende collocatieprocedure is - net zoals in de bewindvoering - wettelijk uitdrukkelijk voorzien dat de attesterende geneesheer inzake het “*omstandig medisch verslag*” geen bloed- of aanverwant van de zieke of van de verzoekende partij mag betreffen, of op enige wijze verbonden zijn aan de psychiatrische dienst waar de zieke zich bevindt.

---

¹⁰ Tot dusver nog niet verschenen koninklijk besluit, en wellicht ook niet op korte termijn te verwachten, ook al omwille van de reeks van nodige adviezen, en de uiteenlopende visies desbetreffend.

¹¹ Dus met uitsluiting van de mildere rechtsbescherming via ‘bijstand’.

¹² Wet 26 juni 1990, art. 5 – 8.

¹³ Wet 26 juni 1990, art. 9 (bv. toepasselijk in de case Jonathan Jacob, reportage VRT Panorama).

¹⁴ De volledige juridische redenering daaromtrent vindt u in de professionele versie van het boek van J. Nolf, ‘Kwetsbaren in het nieuwe recht, De nieuwe bewindvoering : de juridische bescherming van alle kwetsbare meerderjarigen’ (UGA 2014, 411 blzn, €60) op p. 85 - 100.

Alhoewel de praktijk op dat punt soms nog achterna hinkt is het ondertussen constante rechtspraak en rechtsleer¹⁵ dat evenmin een behandelend geneesheer of vertrouwensarts dat verslag mag redigeren.

De regels hebben te maken met het beroepsgeheim maar ook met de mensenrechtelijke regels inzake 'objectief medisch onderzoek' en het 'informed consent' die bij de gewone collocatie van toepassing zijn.

Binnen het kader van de dringende procedure op vordering van het parket wordt volgens de wet slechts een "medisch advies" gevraagd. Net omwille van de (door de parketmagistraat aangenomen) spoedeisendheid zijn die beide voormelde beperkingen dus niet van toepassing en is evenmin een daadwerkelijk onderzoek verplicht.

Hier kan de patiënt dus zijn eigen behandelend arts of vertrouwensarts wél "als spookrijder zien opduiken"¹⁶.

Binnen het kader van bewindvoering is evenmin een fysiek onderzoek noodzakelijk, mits de arts zich op recente gegevens beroept of op het patiëntendossier. Ook hier kan een behandelend arts optreden, behalve als hij een familielid van de patiënt of de verzoeker is of verbonden is aan de instelling waar de patiënt verblijft.

IN WELKE ANDERE FASES VAN BUITENGE- RECHTELIJKE OF GERECHTELIJKE RECHTS- BESCHERMING KAN EEN MEDISCHE RAPPORTERING GEVRAAGD WORDEN?

Binnen het kader van de 'lastgeving' (de buitengerechtelijke rechtsbescherming)

Hierboven las u al dat de lastgeving zelf kan voorzien dat een medisch rapport kan voorzien worden als voorwaarde voor de inwerkingtreding ervan. Hier moet respect betoond worden voor de wil van de 'lastgever' en de wijze waarop deze dat gesteld heeft. Binnen het kader van de 'dienstbelprocedure' kan een medische verklaring dus noodzakelijk zijn. Binnen het kader van de 'alarmbelprocedure' is zij niet verplicht, maar kan ze nuttig zijn om bv. misbruik van zieke en wilsafhankelijke patiënten te documenteren.

Binnen het kader van de bewindvoering (de gerechtelijke rechtsbescherming)

Een medische verklaring kan ook noodzakelijk zijn in de loop van een bewindvoering.

Sinds 2003 voorzagt de wet al dat onder 'voorlopige bewindvoering' gestelde personen (zélf) toch nog konden **schenkingen** uitvoeren en een **testament** maken mits een bijzondere toelating van de vrederechter. De wet verplicht in die gevallen nu het voorleggen van een medische verklaring, en bij gebreke daarvan zal de vrederechter een medisch deskundige aanstellen.

Een juridische omwenteling is daarenboven de '**plaatsvervangende schenking**' die mogelijk wordt door de bewindvoerder in naam van een beschermd persoon (bv. een comapatiënt). Ook hier moet opnieuw een momentopname gemaakt worden, die gedocumenteerd moet worden aan de hand van een nieuwe medische verklaring.

Benadrukken we tot slot dat binnen het kader van medische rapportering inzake bewindvoering, het **medisch beroepsgeheim** niet aan de orde is¹⁷. Dat belet niet dat een aangesproken geneesheer mag weigeren een verklaring af te leggen wanneer hij dat te delicaat zou achten, rekening houdend met zijn vertrouwensrelatie jegens de patiënt, wiens belang altijd primordiaal blijft - des te meer in deze nieuwe wet.

Ere-vrederechter Jan Nolf was 10 jaar advocaat in Brugge, en vervolgens 25 jaar vrederechter in Roeselare. Talrijke vonnissen van zijn hand werden in de professionele juridische pers gepubliceerd, vooral over bewindvoering en collocatie.

Prof. Marcel Storme schreef over zijn eerste boek 'Kwetsbaren in het recht', verschenen in 2012: "Geen enkele probleemstelling wordt ontweken. Een betere koop is er niet".

Sinds 2011 is hij ook bekend als juridisch opiniemaker voor o.a. VRT De Redactie en Knack.be. U vindt zijn duiding ook op zijn blog www.justwatch.be

Over bewindvoering is daarop voor een breed publiek van patiënten en familie ook een You Tube filmpje te vinden. Dit kunt u bekijken op <https://www.youtube.com/watch?v=J7Ga8lu4-0Y>

¹⁵ Prof. Herman Nys, Interfacultair Centrum voor Biomedische Ethiek en Recht KULeuven, in zijn bevestigende besprekingen van vonnissen vrederechter J. Nolf o.m. 10 maart 1999, Rechtskundig Weekblad 1999-00, 567, en 29 november 2005 en 17 december 2007, Tijdschrift voor Vrederechters 2009, 96. Die regel geldt echter niet bij bewindvoering.

¹⁶ Citaat uit rechtspraak vrederechter J. Nolf, vermeld als slotzin van het doctoraat van Fr. Blockx, uitgegeven als boek 'Beroepsgeheim' (Intersentia 2014, 510 blzn).

¹⁷ O.a. advies Nationale Orde van Geneesheren van 19 mei 1992.